

Говард
Філіпс

Дабкларт

Поклик
Ктулху

Говард Філіпс Лавкрафт

Поклик Ктулху

«ОМІКО»

1928

УДК 821.111(73)

Лавкрафт Г.

Поклик Ктулху / Г. Лавкрафт — «ОМІКО», 1928

Американський письменник, поет і журналіст Говард Філіпс Лав-крафт (1890—1937) працював у жанрі хорору, містики, фентезі та наукової фантастики й був творцем і магістром американської містичної «чорної школи» 20—30-х років минулого століття. За життя він не опублікував жодної книжки і зажив слави серед широкого читацького загалу вже після своєї смерті. На основі арабського окультизму й езотерики Г. Ф. Лавкрафт вигадав жахливих чудовиськ і демонів, створивши свою власну демонологію, склав ієрархію монстрів, старіших за людство, які лише чекають свого часу на землі — коли вони правитимуть людьми і зло пануватиме в світі. І твори Лавкрафта — передвістя їх повернення. Найвідоміша повість про найжахливіше лавкрафтівське страхіття — «Поклик Ктул-ху» (1928). У ній розповідається про величезне морське чудовисько із довжелезними щупальцями — втілення вселенської гидоти, скуте у бездонній чорній прірві підводного міста Р'льег у Тихому океані. Та колись воно прокинеться і вийде на поверхню...

УДК 821.111(73)

© Лавкрафт Г., 1928

© ОМІКО, 1928

Содержание

Герберт Вест, реаніматор	5
I. З п'ятьми	5
II. Демон епідемії	8
III. Шість пострілів у місячному сяйві	11
IV. Зойк мерця	14
V. Жахіття з тіні	17
VI. Ім'я ім'я леґіон	20
Дагон	23
Поклик Ктулху	27
Розділ 1. Жах у глині	27
Кінець ознакомительного фрагмента.	31

Говард Філіпс Поклик Ктулху

Герберт Вест, реаніматор

І. З п'ятьми

Про мого приятеля Герберта Веста я згадую з жахом. Він охоплює мене не лише при згадці про зловісне зникнення чоловіка, але і про ту незвичайну мету, якій він себе присвятив. Ця історія почалася сімнадцять років тому в Архемі, під час практики там студентів медичного факультету Міскатонік-ського університету. Поки я перебував поруч із Вестом, пекельна витонченість його експериментів заворожувала мене, й я став найближчим помічником дослідника. Тепер же, коли він зник, чари розвіялися, і мене невідступно мордує страх. Спогади та лихі передчуття гірші за будь-яку реальність.

Перший жаский випадок стався незабаром після нашого знайомства – тоді він мене шокував, навіть тепер, згадуючи про нього, я аж тремчу від страху. Як я вже казав, ми з Вестом вчилися на медичному факультеті, де він дуже скоро став відомим завдяки своїм зухвалим теоріям про природу смерті та штучним способам її подолання. Погляди юнака, висміяні професурою та студентами, базувалися на механістичному розумінні природи життя. За допомогою керованої хімічної реакції Вест сподівався знову запустити механізм людського тіла після того, як природні процеси в ньому згаснуть. Під час своїх експериментів із різними оживляючими розчинами він занастив незліченну кількість кроликів, морських свинок, котів, собак і мавп, налаштувавши проти себе весь факультет. Кілька разів йому вдавалося виявити ознаки життя в імовірно мертвих тваринах, часто це були безперечні ознаки, однак дуже скоро він збагнув, що вдосконалення процесу жадає від нього всього життя. Він також уторопав, що один і той самий розчин по-різному діє на різні види тварин, тому надалі для проведення спеціальних дослідів йому знадобляться ще й людські трупи. Саме тоді у Веста виник конфлікт із керівництвом факультету, і студента відсторонив від дослідів особисто декан, добрий та освічений доктор Алан Гелсі, чия наполегливу турботу про страждених і досі згадують старі мешканці Архема.

Я завжди приязно ставився до досліджень Веста та часто обмірковував із ним його теорії з усіма їхніми нескінченними наслідками та висновками. Поділяючи погляди Геккеля¹ на життя, згідно з якими останнє зводиться до фізичних і хімічних процесів, а так звана душа – не більше, ніж міф, мій товариш вважав, що успіх штучного оживлення безпосередньо залежить від стану тканин померлого: якщо розкладання ще не почалося, то за допомогою правильно підібраних засобів збережене тіло можна повернути до первинного стану, який називають життям. Вест цілком усвідомлював, що навіть незначне пошкодження чутливих клітин мозку, що відбувається в перші моменти після смерті, здатне спричинитися до порушення фізичної або розумової активності. Спочатку він намагався за допомогою особливого реактиву оживити у вмираючому життєву енергію, але ряд невдалих дослідів на тваринах змусив дослідника переконатися в несумісності природних і штучних проявів життя. Ця обставина й викликала недовіру професури: на підставі поверхневих вражень учені вирішили, що піддо-

---

¹ Ернст Генріх Філіп Август Геккель (1834—1919) – німецький природодослідник і філософ, котрий виявив, описав і назвав тисячі нових видів, розробив мапу генеалогічного дерева всіх життєвих форм, і вигадав багато термінів у біології, зокрема тип, філогенез, екологія та найпростіші.

слідні тварини лише здавалися мертвими. Керівництво факультету продовжувало прискіпливо спостерігати за діяльністю мого приятеля.

Незабаром після того, як Весту заборонили користуватися лабораторією, він повідомив мені про своє рішення будь-яким чином шукати свіжі трупи і таємно продовжувати свої дослідження. Слухати його міркування на цю тему було моторошно: студенти факультету ніколи не здобували матеріал для дослідів самі. Оскільки звернутися в морги ми не могли, то вдалися до послуг двох місцевих негрів, котрі не задавали зайвих запитань. У той час Вест був невисоким струнким юнаком в окулярах, з тонкими рисами обличчя, світлим волоссям, блідо-блакитними очима та тихим голосом; дивно було чути, як він просторікував про переваги кладовища для бідних перед кладовищем церкви Ісуса Христа, де напередодні поховання практично всі трупи бальзамували, що згубно позначалося на наших дослідях.

Я був активним і відданим співником Веста і не лише допомагав добувати матеріал для його мерзенних дослідів, а й знайшов для них затишне місце. Саме я згадав про покинутий будинок Чепмена на Мідов-гілл. На першому поверсі ми влаштували операційну та лабораторію, затуливши вікна темними фіранками, щоб приховати наші нічні експерименти. Хоча будинок стояв віддалік від дороги, запобіжні заходи зайвими не були: чутки про дивні вогні, помічені перехожими, могли б покласти край нашим дослідженням. Якщо хтось стане пхати свого носа, ми домовилися називати нашу операційну хімічною лабораторією. Тишком-нишком ми обладнали наш похмурий притулок приладами, купленими в Бостоні або безсоромно «позиченими» на факультеті, побіжно потурбувавшись про те, щоб необізнані не здогадалися про їхнє призначення, а також запаслися кирками та лопатами, щоб закопувати трупи в льоху. На факультеті для такої мети ми користувалися піччю для спалювання, однак цей корисний пристрій був нам не по кишені. Позбуватися трупів було постійною морокою, адже навіть крихітні тушки морських свинок, над якими Вест таємно експериментував у своїй кімнаті, додавали нам чимало клопотів.

Ми з жадібністю вампірів вивчали повідомлення про смерть, оскільки для наших дослідів годився не кожен небіжчик. Ми шукали відносно свіжий, не понівечений хворобою труп, для збереження якого не застосовувалися штучні засоби. Межею мрій для нас були жертви нещасних випадків. Багато тижнів нам не вдавалося знайти нічого годящого, хоча ми розпитували і в морзі, і в шпиталі – нібито в інтересах факультету. Але звертатися туди занадто часто не могли, по-заяк боялися викликати підозри. Виявивши, що право першого вибору належить університету, ми з Вестом вирішили залишитися в Архемі на літо, коли там проводять літні курси. Нарешті удача нам усміхнулася: якимось нам трапився майже ідеальний випадок. Здоровий молодий робітник, котрий потонув у ставку лише минулого ранку, без зайвих зволікань і бальзамування був похований коштом міста на кладовищі для бідноти. Знайшовши його свіжу могилу, ми домовилися повернутися до неї опівночі.

Вночі, коли прибули на місце, ми з відразую взялися до справи – тоді ми ще не знали страху перед кладовищами, він з'явився у нас пізніше. Прихопили з собою заступи та потаємні олійні лампи. У той час електричні ліхтарі були вже розповсюджені, проте своєю надійністю ще поступалися теперішнім. Розкопувати могилу виявилось справою важкою та брудною – втім, якби ми були художниками, а не вченими, можливо б, і зуміли помітити в нашій роботі щось чарівне та поетичне. Коли наші лопати гупнули об дерево, ми з полегшенням зітхнули. Незабаром з-під землі вигулькнула соснова труна. Вест зістрибнув униз, відсунув віко, витягнув трупа та підняв його. Я схилився над ямою, виволік тіло, і ми вдвох стали хутко закидати могилу землею, щоб повернути її до колишнього вигляду. Нерви у нас були напружені до краю – не останню роль у цьому зіграло залякле тіло та безпристрасне обличчя нашої першої жертви, однак ми зуміли знищити всі сліди. Потім, сховавши наш трофей у полотняний лантух, ми поквапилися до будинку старого Чепмена за Мідов-гілл.

На імпровізованому секційному столі при світлі яскравого ацетиленового світильника наш піддослідний не дуже був схожий на примару. Це був кремезний і явно не надто вразливий юнак із простонародною зовнішністю: русявим волоссям, сірими очима та грубими рисами обличчя – міцна тварина без психологічних забаганок, життєві процеси якого помітно вирізнялися простотою та здоров'ям. Тепер, із заплющеними очима, він був більше схожий на сплячого, ніж на мерця, хоча уважний огляд, який провів Вест, не дозволяв у цьому сумніватися. Нарешті нам вдалося роздобути те, про що мій товариш завжди мріяв: ідеального мерця, готового прийняти розчин, зумисне приготовлений для людини відповідно до найточніших розрахунків і теорій. Ми страшенно хвилювалися. Не розраховуючи на повний успіх, ми остерігалися непередбачуваних наслідків неповного оживлення. Особливо нас турбував стан мозку та психіки піддослідного: за час, що минув із моменту смерті, ніжні клітини мозку могли й постраждати. Я зі свого боку ще не зовсім позбувся традиційних уявлень про так звану душу та відчував певний неспокій від думки про те, що незабаром, можливо, почую розповідь про таємниці потойбічного світу. «Що бачив у недоступних сферах цей мирно спочилий юнак, що розповість нам, коли повернеться до життя?» – зважував я. Але ці роздуми не надто обтяжували мене, бо здебільшого я поділяв матеріалізм свого колеги, котрий тримався набагато впевненіше за мене. Він із холодним серцем залив у вену трупа неабияку кількість заготовленої рідини та міцно перебинтував розріз.

Час тягнувся болісно повільно, проте Вест не втрачав терпцю. Він раз по раз притуляв стетоскоп до грудей юнака та філософськи визначав відсутність ознак життя. Через три чверті години він із прикрістю констатував, що розчин не подіяв. Але перш ніж розлучитися з нашим зловісним трофеєм, мій приятель вирішив до кінця використати надану можливість і випробувати на трупі новий препарат. Ще вдень ми викопали в підвалі могилу, з наміром до світанку поховати тіло в землі, бо хоч ми і замикали двері на засув, але дотримувалися всіх запобіжних заходів, аби ніхто не виявив наших огидних для Господа дій. До того ж наступної ночі труп уже не буде достатньо свіжим. Тому, прихопивши єдину ацетиленову лампу до сусідньої кімнати, ми залишили нашого німого гостя в темряві та поквапилися приготувати новий розчин, зважуючи і відміряючи потрібні складники майже з фанатичною ретельністю.

Потім сталося дещо непередбачуване. Я щось переливав із однієї пробірки в іншу, а Вест вовтузився зі спиртівкою, яка заміняла нам газовий пальник, аж раптом із сусідньої темної кімнати почувся несамовитий лемент. Я не здатен описати ці пекельні звуки, від яких кров стигла в жилах: немов саме пекло розверзлося, і з нього чулися стогони грішників. У жахливій какофонії злилися вселенський жах і безвихідний розпач. Людськими ці зойки ніяк не можна назвати – людина не здатна на такі звуки. Забувши про наші честолюбні плани, ми з Вестом кинулися до найближчого вікна, перекидаючи пробірки, реторти та світильник, і, немов поранені звірі, кинулися в зоряну безодню ночі. Мабуть, ми й самі нестямно волали, коли нажаханими мчали до міста, однак, досягнувши околиць, схаменулися та спробували опанувати себе – з великими зусиллями нам це вдалося, і незабаром ми вже були подібні до гувльвіс, котрі чвалають із нічної пиятики.

Але замість того, щоб розійтися по домівках, ми подалися до Веста, де прошепотіли всю ніч при світлі газового ріжка. До світанку, перебравши подумки всі раціональні теорії та плани дослідження, ми трохи заспокоїлися і проспали весь день, пропустивши навчання. Однак увечері дві замітки в газеті, ніяк не пов'язані між собою, знову відібрали в нас сон. З невідомої причини покинутий будинок Чепмена згорів дотла – це ми пояснили перекинутою лампою. Крім цього, на кладовищі для бідноти була здійснена спроба осквернити свіжу могилу: хтось безуспішно намагався розкопати її кігтями. Цього ми не могли збагнути, адже ретельно утрамбували землю лопатою. Всі останні сімнадцять років Вест раз по раз озирався назад і скаржився мені, що чує за спиною тихі кроки. А тепер він зник.

II. Демон епідемії

Ніколи не забуду жахливе літо, коли, як якийсь лихий іфрит², що покинув палати Еблісу, в Архемі лютував тиф. Це сталося шістнадцять років тому, але пам'ять про кару Божу ще жива, бо невимовний жах наклав тоді своїми перетинчастими крилами ряди домовин на цвинтарі церкви Ісуса Христа. Однак мені той рік запам'ятався болісним страхом, причину якого тепер, коли Герберт Вест зник, знаю лише я. Ми з Вестом займалися на літніх курсах медичного факультету, де він набув сумнозвісної популярності своїми дослідженнями з оживлення трупів. Мій товариш приніс на вітар науки незліченну безліч дрібних тварин, і наш скептично налаштований декан, доктор Алан Гелсі, заборонив йому проводити дослідження. Однак Вест потай продовжував експерименти в своїй убогій кімнатці в пансіоні, а якось викопав свіжий труп із могили на кладовищі для бідноти та приволок його до покинутого заміського будиночка на Мідов-гілл, про що я досі згадую з жахом.

Того нещасливого дня я перебував поруч із Вестом і бачив, як той впорскував в застиглу вену еліксир, намагаючись поновити хімічні та фізичні процеси в мертвому тілі. Наш дослід закінчився повним крахом. Ми відчували напад панічного страху, який, як ми згодом вирішили, став результатом нервового перенапруження. Згодом Вест так і не зміг позбутися моторошного відчуття, ніби хтось чигає за ним по п'ятах. Вся справа була в тому, що труп виявився недостатньо свіжим, а нормальну психічну активність можна поновити лише у цілком свіжого трупа. До того ж пожежа завадила нам поховати бідолаху. Краще б нам було знати, що він лежить у могилі.

Після цього випадку Вест на якийсь час припинив свої дослідження, але все ж наукова жага до нього повернулася, й юнак узявся докучати керівництву факультету проханнями дозволити йому використовувати секційну палату та свіжі трупи для роботи, яку вважав надзвичайно важливою. Його благання не вдовольнили: рішення доктора Гелсі було непорушним, інші ж викладачі схвалювали присуд декана. У сміливій теорії реанімації вони угледіли лише примху молодого ентузіаста. Споглядаючи його хлоп'ячу постать, світле волосся та блакитні очі за скельцями окулярів, неможливо було собі уявити, що за цим цілком пересічним виглядом ховається надприродний, майже диявольський, розум. Герберт Вест і зараз стоїть перед моїми очима, і мене аж теліпає. З роками він не постарів, хоча його обличчя стало жорсткішим. А тепер він зник, і на Сефтонську божевільню звалилося нещастя.

Наприкінці останнього семестру між Вестом і доктором Гелсі виникла запекла суперечка, в якій добрий декан проявив набагато більше витримки, ніж мій приятель, котрому набридли безглузді завади, що гальмують його видатну працю. Він, певна річ, мав намір продовжувати дослідження самотужки, проте не тямив, чому б йому не приступити до них зараз же, маючи в розпорядженні чудове університетське обладнання. Обмеженість старших колег, котрі не бажали визнавати його унікальних досягнень і наполегливо заперечували саму можливість оживлення, була абсолютно незрозумілою і глибоко ненависною не навченому життям логічному темпераменту Веста. Лише зрілість допомогла йому збагнути хронічну розумову відсталість «професорів і докторів» – нащадків ревних пуритан, врівноважених, чесних, інколи м'яких і добрих, але завжди обмежених, нетерпимих, сліпо відданих традиції, котрі не бачать далі свого носа. До цих недосконалох, але величних характерів, чиєю головною хобою є боягузтво, з віком стаєш лояльнішим. Утім, вони, ставши загальним посміховиськом, і без цього покарані за свої інтелектуальні гріхи: прихильність до системи Птолемея, кальвінізм, антидарвінізм, антиніцшеанство, а також сабатаріанство³. Вест, незважаючи на блискучі наукові

---

² Іфрит – в арабській міфології та в мусульманській культурі різновид джинна, здатного завдавати людям лиха.

³ Сабатаріанство – суворе дотримання християнських нормативів поведінки в недільні дні: обов'язкові відвідини церкви,

досягнення, був ще дуже молодий і без належної поваги поставився до доброго доктора Гелсі та його вчених колег; у ньому наростало почуття образи вкупі з жагою довести свої теорії цим вузьколюбим знаменитостям якимось незвичайним, вражаючим уяву чином. Як і більшість молоді, він із захватом плекав плани помсти, тріумфу та великодушного вибачення в фіналі.

Й ось із похмурих печер Тартару, всміхаючись, виповз смертоносний тиф. Ми з Вестом вже здали випускні іспити, але залишилися для додаткових занять на літніх курсах. Коли епідемія з усією своєю демонічною силою звалилася на місто, ми ще перебували в Архемі. Хоча нам присвоїли лише ступінь магістра без права на приватну практику, ми одразу ж долучилися до боротьби з епідемією, позаяк число її жертв стрімко зростало. Ситуація ледь не вийшла з-під контролю: смерті ставалися одна за одною, і місцеві трунарі більше не могли впоратися зі своєю роботою. Похорон проводили в поспіху, трупи не бальзамували, і навіть гробівець на цвинтарі церкви Ісуса Христа був запруджений трунами, в яких лежали небальзамовані мерці. Ця обставина не сховалася від очей Веста, котрий часто міркував над іронією долі – навколо повно свіжих трупів, і жоден ми не використовуємо за призначенням! Ми валися з ніг від втоми. Через розумову та нервову напругу думки мого товариша набули хворобливого напрямку.

Однак м'якосерді вороги Веста були виснажені нітрохи не менше, ніж ми. Медичний факультет, по суті, зачинився, всі як один воювали зі смертоносним тифом. Особливо виділявся своєю самопожертвою доктор Гелсі, його величезна ерудиція та бурхлива енергія врятували життя багатьом хворим, від яких відмовилися інші лікарі – або через страх заразитися, або визнавши їхнє становище безнадійним. Не минуло й місяця, як безстрашний декан став визнаним героєм, хоча, здавалося, навіть не підозрював про власну славу, борючись із фізичною перевтомою та нервовим виснаженням. Веста не могла не захопити сила духу його опонента, і саме тому він твердо вирішив довести йому правдивість своїх зухвалих теорій. Скориставшись плутаниною, що панувала на факультеті і в міській лікарні, дослідник примудрився роздобути свіжого трупа, вночі таємно проніс його в університетську секційну і ввів у його вену нову модифікацію розчину. Мрець широко розплющив очі, в невимовному жаху вирячився на стелю та знову поринув у забуття, з якого вже ніщо не могло його повернути. Вест пояснив, що об'єкт недостатньо свіжий – спекотне літнє повітря не надто корисне для трупів. Цього разу нас ледь не заскочили на місці злочину, але ми встигли спалити тіло, і Вест засумнівався в доцільності повторного використання університетської лабораторії.

Пік епідемії припав на серпень. Вест і я мало не вмирили від втоми, а доктор Гелсі помер чотирнадцятого числа. Того ж дня його квапливо поховали. На кладовище з'явилися всі студенти, котрі скинулися на пишний вінок, який все ж виявився не таким розкішним, як вінки від заможних городян і мерії. Церемонія мала публічні ознаки: покійний декан надав місту не одну послугу. Після поховання ми всі трохи зажурилися і згаяли решту дня в барі Торгової палати, де Вест, хоча й уражений смертю головного супротивника, чіплявся до всіх із балачками про свої чудові теорії. До вечора більшість студентів подалися додому або у справах, а мене Вест умовив «відзначити цю подію». Близько другої години ночі господиня, в котрої Вест винаймав кімнату, бачила, як ми входили до будинку, ведучи під руки когось третього, і сказала чоловікові, що, вочевидь, ми добряче забавилися.

Язиката Хвеська мала рацію, бо близько третьої ночі будинок розбудив нестямний лемент, що лунав із кімнати Веста. Вибивши двері, перелякані мешканці побачили, що ми лежимо на підлозі без тям, побиті, подряпані, в подертій одежі, серед побитого начиння і поламаних інструментів. Розчахнуте вікно повідало про те, куди зник наш кривдник. Багато хто дивувався, як йому вдалося вціліти, зістрибнувши з другого поверху. По всій кімнаті валялися дивні елементи одягу, але Вест, коли очунав, повідомив, що вони не мають до незнайомця

жодного стосунку, а зібрані для бактеріального аналізу у заразних хворих. І наказав мершій спалити їх у великому каміні. Поліції ж ми заявили, що з нашим гостем незнайомі. Це був, за нервовою заявою Веста, приємний незнайомиць, котрого ми здибали в одному з барів у центрі міста. Взявши до уваги той факт, що всі тоді були нападпитку, ми з Вестом не стали наполягати на пошуках нашого забіякуватого супутника.

Тієї ж ночі в Архемі сталася ще одна жаска подія, що затьмарила, на мою думку, навіть жажіття епідемії. Цвинтар церкви Ісуса Христа став ареною звірячого вбивства: місцевого сторожа хтось пошматував кігтями з жорстокістю, яка змушує засумніватися в тому, що винуватцем убивства була людина. Бідолаху бачили живим після опівночі, а на світанку виявили те, що язик відмовляється вимовити. У сусідньому Болтоні допитали директора цирку, але той божився, що жодна тварина не втікала з клітки. Ті, хто знайшли тіло сторожа, помітили кривавий слід, що провадить до гробів-ця, де на кам'яних плитах перед входом червоніла маленька калюжка. Від неї тягнувся до лісу менш помітний слід, який поступово робився невиразним. Наступної ночі на дахах Ар-хема танцювали чорти, а вітер завивав, як ненормальний. На розбурхане місто звалилася кара, яка, як казали одні, виявилася страшнішою за чуму, й, як шепотіли інші, була її втіленням. Щось, що не має імені, проникло у вісім будинків, сіючи багрянцю смерть – на рахунок безмовного монстра було сімнадцять на клапті роздертих тіл. Кілька людей нечітко бачили його в темряві: він мав білу шкіру та нагадував потворну мавпу або, правильніше, людиноподібну примару. Коли істоту долав голод, вона не знала жалю. Чотирнадцятьох людей почваря роздерла на місці, ще троє померли в шпиталі.

На третю ніч розлучені юрби невдоволених під проводом поліції спіймали тварюку на Крейн-стрит, біля університетського містечка. Волонтери ретельно організували пошуки, скориставшись телефонним зв'язком, і коли з Крейн-стрит надійшло повідомлення про те, що хтось шкребеться в зачинене вікно, квартал миттю оточили. Завдяки заходам обережності та загальній пильності, тієї ночі загинуло лише двоє людей, і вся операція з затримання монстра пройшла відносно успішно. Його підстрелили, хоча і не на смерть, і доправили в місцеву лікарню задля спільних радощів і позбавлення страху.

Чудовисько виявилось людиною. У цьому не могло бути сумнівів, незважаючи на каламутний погляд, мавпячий вигляд і пекельну лють. Зловмиснику перев'язали рани та замкнули в Сефтонській божевільні, де він шістнадцять років бився головою об оббиті повстю стіни – поки не втік за обставин, про які мало хто наважується згадувати. Варто додати, що переслідувачі чудовиська були вражені одним огидним фактом: коли обличчя людоджера очистили від бруду, то виявилася його разюча, можна сказати, непристойна схожість із освіченим і самовідданим мучеником – доктором Аланом Гелсі, визнаним добродієм і деканом медичного факультету.

Огиду і жах, що охопили мене і зниклого Герберта Веста, не можна передати словами. Мене і досі мороз поза шкірою при думці про те, що трапилося, мабуть, навіть дужче, ніж того ранку, коли мій товариш пробурмотів крізь бинти: «Дідько би його вхопив, а труп виявився недостатньо свіжим!».

III. Шість пострілів у місячному сяйві

Дивно шість разів поспіль гатити з револьвера, коли вистачило би й одного пострілу, але в житті Герберта Веста траплялося багато дивацтв. Наприклад, не так уже й часто молодому лікарю, випускнику університету, доводиться приховувати причини, якими він керується при виборі будинку та роботи, проте з Гербертом Вестом було саме так. Коли ми, отримавши дипломи, стали заробляти на життя лікарською практикою, то нікому не зізнавалися, що оселилися тут тому, що будинок наш стояв у задуп'ї, неподалік від цвинтаря для бідноти.

Така замкненість майже завжди має причину, так було і в нашому випадку. Наші вимоги диктувала справа нашого життя, явно непопулярна в середовищі. Ми були лікарями лише на вигляд, насправді ж переслідували велику та страшну мету. Герберт Вест присвятив себе дослідженню темних і заборонених царин невідомого. Він мав намір відкрити таємницю життя та навчитися оживляти холодний цвинтарний прах. Для дослідів такого ґтибу потрібен не зовсім звичайний матеріал, а точніше – свіжі людські трупи, а щоб поповнювати запас цієї «сировини», треба було оселитися ближче до місця неформальних поховань, не привертаючи при цьому нічиєї уваги.

Ми з Вестом познайомилися на медичному факультеті, де, крім мене, ніхто не схвалював його пекельних дослідів. Згодом я став йому вірним помічником. Ось чому, закінчивши університет, ми вирішили триматися разом. Знайти хорошу вакансію відразу для двох лікарів було нелегко, але нарешті, не без допомоги факультету, нам удалося отримати місце в Болтоні – фабричному містечку неподалік від Архе-ма. Болтонська ткацька фабрика – найбільша в долині Мі-скатоніку, а її різномовні робітники вважаються у місцевих лікарів небажаними пацієнтами. Ми вибрали собі житло дуже прискіпливо і нарешті зупинилися на доволі непоказній будівлі в самому кінці Понд-стрит. П'ять будиночків по сусідству були порожніми, а кладовище для бідноти починалося відразу ж за лугом, в який із півночі вклинювалася вузька смужка достатньо густого лісу. Відстань до кладовища була дещо більша, ніж нам хотілося, але ми не дуже переймалися цим, позаяк між нашим будинком і темним джерелом об'єктів наших дослідів не траплялося жодних інших споруд. Прогулянка до кладовища була трохи задовгою, зате ми безперешкодно могли перетягувати до себе наші «трофеї».

Як не дивно, із самого початку у нас виявилось багато роботи – вельми багато, щоб потішити більшість лікарів-початківців, і забагато для вчених, чії справжні інтереси ховаються зовсім в іншій галузі. Робітники фабрики вирізнялися достатньо норовливою вдачею, і незліченні бійки, під час яких подекуди бралися за ножі, додавали нам клопотів. Адже посправжньому нас займала лише наша лабораторія з довгим столом під яскравими електричними лампами, яку ми таємно обладнали у льоху. Там у досвітні години ми часто упорскували приготований Вестом розчин у вену нашим нерухомих жертвам, яких волочили з кладовища для бідноти. Вест несамовито шукав розчин, здатний відновити рухові функції людини, перервані так званою смертю, однак на його шляху поставали найнесподіваніші перешкоди. Щоразу нам доводилося застосовувати новий розчин: те, що годилося для морської свинки, не надавалося для людини, до того ж різні об'єкти по-різному реагували на один і той самий розчин. Ми мали відчайдушну потребу в бездоганно свіжих трупах, адже навіть незначний розпад клітин мозку міг призвести до небажаних наслідків. Однак нам ніяк не вдавалося роздобути посправжньому свіжий труп – таємні досліді Веста, які він проводив у студентські роки з тілами сумнівної якості, закінчилися вельми невесело. Випадки неповного або недостатнього оживлення, про які ми згадували з жахом, лякали нас незмірно більше за повну невдачу. Після жаскої події в покинутому будинку на Мідов-гілл над нами нависла смертельна загроза; навіть зі світлим волоссям, блакитноокий незворушний Вест, вчений сухар, здавалося, цілком позбавлений емоцій, не міг позбутися моторошного відчуття, ніби хтось чигає за ним по п'ятах. У

нього з явилася манія переслідування – не лише через розхитані нерви, але й унаслідок того, без сумніву, тривожного факту, що щонайменше один із наших піддослідних був живий: маю на увазі кровожерного людоджера в оббитій повстю камері Сефтонської божевільні. Але залишався й ще один – наш перший піддослідний, про долю якого ми нічого не знали.

Що стосується матеріалу для наших дослідів, то в Бол-тоні нам щастило набагато більше, ніж в Архемі. Не минуло й тижня, як у наших руках опинилася жертва нещасного випадку, яку ми викопали вночі, після похорону, і, впорснувши розчин, змусили розплющити очі. Вираз обличчя у піддослідного був на диво осмисленим, але незабаром дія препарату вичерпалася. У трупа не вистачало руки, якби він був цілий і неушкоджений, можливо, результати виявилися б кращими. Потім до січня ми роздобули ще трьох. З першим нас спіткала повна невдача, у другого чітко спостерігалася м'язова діяльність, третій викинув моторошну штукенцію: підвівся і гортанно заголосив. Потім удача нас зрадила – число поховань скоротилося, а ті, кого все ж ховали, вмирали від важких недуг або серйозних каліцтв. Ми пильно стежили за всіма смертями, щоразу з'ясовуючи їхню причину.

Однієї березневої ночі до наших рук потрапив труп не з кладовища для бідноти. У Бол-тоні, де панував пуританський дух, бокс перебував під заборонаю, і, як це здебільшого буває в таких випадках, серед фабричних робітників стали проводити таємні, нашвидкуруч організовані бої, в яких іноді брали участь другорозрядні професіонали. Наприкінці зими якраз і відбувся такий поєдинок, результат якого виявився дуже невтішним – до нас серед ночі з'явилися двійко переляканих на смерть поляків, котрі плутано стали благати нас таємно оглянути потерпілого, котрий перебував у вкрай важкому становищі. Пішовши за ними, ми опинилися в занедбаній stodолі, де поріділа зграя принишклих чужинців витріщалася на нерухоме чорне тіло, розпростерте на підлозі.

Бій проводили між Кідом О'Браеном – незграбою із дивним для ірландця гачкуватим носом, котрий тремтів від страху, і Баком Робінсоном на прізвисько Гарлемський Дим. Негр опинився в нокауті, і, як показав побіжний огляд, уже не мав шансів із нього вийти. Це був потворний, схожий на горилу чоловік, з ненормально довгими руками, які так і кортіло назвати передніми лапами, а також обличчям, що викликає в пам'яті незбагненні таємниці Конго та дріботіння тамтамів під місяцем. Либонь, за життя його тіло здавалося ще огиднішим – у світі існує безліч потворних речей. Жалюгідна юрба навколо заціпеніла від страху, ніхто з присутніх не знав, яке покарання їм загрожує за законом, якщо шило випнеться з лантуха. Тому вони зазнали величезного полегшення, коли Вест, незважаючи на тремтіння, що мимоволі охопило й мене, запропонував тихцем позбутися тіла – я дуже добре второпав, із якою метою.

Над оголеним від снігу ландшафтом яскраво світив місяць, але ми, одягнувши мерця та підхопивши з обох боків під руки, потягнули його безлюдними вулицями, як тієї жаскої ночі в Архемі. До будинку підійшли ззаду, з боку пустиря, відчинили двері, спустили труп сходами у льох і підготували його для звичних наших дослідів. Хоча ми й розраховували час так, аби не зіткнутися з патрулем, нас мучив забобонний страх перед поліцією. Наші зусилля скінчилися пшиком. Незважаючи на страхітливий вигляд, мрець не реагував на жодні розчини, які ми вводили в його чорну руку. Втім, ці розчини були приготовані для білих. Тому з наближенням світанку ми, остерігаючись викриття, вчинили з ним точно так само, як і з іншими трупами – відтягнули через поле до лісу біля цвинтаря та кинули в могилу, настіх викопану в мерзлій землі. Могила була не надто глибокою, проте нічим не гіршою за ту, яку ми спорудили для його попередника – того, що сидів на столі і верещав. При світлі потаємних ліхтарів ми ретельно засипали могилу листям і сухими гілками, будучи впевнені, що в темному густому лісі поліції її годі й шукати.

Наступного дня я тремтів в очікуванні обшуку, адже від пацієнтів ми дізналися, що містом поширилися чутки про підпільний бій, що скінчився смертю одного з боксерів. У Веста

з'явилося додаткове джерело для неспокою: один із його візитів як лікаря закінчився дуже сумно. Вдень його викликали до італійки, котра впала в шал через те, що її син, п'ятирічний хлопчик, пішов із дому рано-вранці та не повернувся до обіду. При цьому у неї розвинулися симптоми, дуже небезпечні при хворому серці. З її боку було нерозумно так побиватися, адже малюк і раніше зникав із дому, але італійські селяни дуже забобонні, і налякали жінку не факти, а лихі передчуття. Близько сьомої години вечора вона врізала дуба, а знавсіній від горя чоловік влаштував дику сцену, намагаючись убити Веста за те, що той не зумів врятувати його дружину. Італієць вихопив стилет, але друзі втримали його за руки, і медик покинув будинок під дикі вигуки, звинувачення та погрози. Цей індивід, як на зло, зовсім забув про дитину, яка не повернулася додому й уночі. Хтось із друзів сім'ї запропонував вирушити на пошуки до лісу, проте всі були зайняті померлою італійкою й її несамовитим чоловіком. Весту довелося пережити величезну нервову напругу. Йому невідступно допікали думки про поліцію та навіженого італійця.

Ми подалися спати близько одинадцятій години вечора, але мені заснути не вдалося. У Болтоні була напрочуд відповідальна, як для маленького містечка, поліція, й я похмуро міркував про те, яка каша завариться, якщо правда про вчорашній випадок вигулькне назовні. Це означало б кінець усім нашим дослідженням укупі з перспективою опинитися за ґратами. Чутки про боксерський поєдинок, що линули по місту, мене не тішили. Після того як годинник вдарив третю, місяць став світити мені прямо в вічі, але я перевернувся на другий бік, полінувавшись піднятися й опустити фіранку. Потім почувалася якась метушня біля задніх дверей. Я продовжував лежати в якомусь заціпенінні, поки не пролунав тихий стукіт у двері. Вест був у халаті та капцях, а в руках тримав револьвер і електричний ліхтарик. Побачивши зброю, я збагнув, що він думає не стільки про поліцію, скільки про шаленого італійця.

– Нам краще піти вдвох, – прошепотів він. – Треба поглянути, хто там. Може, це просто пацієнт, адже іноді ці бовдури ломляться в задні двері.

Ми навшпиньках спустилися сходами, охоплені страхом, який певною мірою був виправданий, а частково нав'яний таємничістю глибокої ночі. Хтось, як і раніше, навіть гучніше, тарабанив у двері. Я обережно відсунув засув і відчинив їх. Як тільки місяць освітив постать, що стояла на ганку, Вест зробив дивну річ. Забувши про те, що звуки пострілів можуть привернути увагу сусідів і навести на слід грізну поліцію (на щастя, наш будинок стояв віддалік, і цього не сталося), мій колега раптово розрядив у нічного гостя весь барабан револьвера.

Наш відвідувач виявився не італійцем і не поліціантом. На тлі сяйливого місяця чорнів потворний гігантський силует, який може привидітися хіба що в жаскому сні: синяво-чорний привид зі скляними очима, забруднений кров'ю, з присохлим до тіла листям і грудками землі. У блискучих зубах він тримав щось біле, подовгасте, з крихітними пальчиками на кінці.

IV. Зойк мерця

Почувши лемент мерця, я став відчувати перед доктором Гербертом Вестом смертельний жах, який із кожним роком мордував мене все потужніше. Немає нічого дивного в тому, що людина, почувши зойк мерця, відчуває страх – ця подія непересічна і не надто приємна. Однак я вже звик до таких вибриків, і налякали мене надзвичайні обставини. І, звісно, не сам мрець.

Зацікавлення Герберта Веста, колегою та помічником котрого я був, виходили далеко за рамки звичайних дій провінційного лікаря. Ось чому, почавши практику в Болтоні, він оселився в будинку, що стоїть віддалік, поруч із кладовищем для бідноти. По суті, єдиною всепоглинаючою пристрастю Веста було таємне дослідження феномену життя та смерті, а головною метою – оживлення мерців за допомогою активних розчинів. Для цих страшних експериментів постійно були потрібні свіжі людські трупи – дуже свіжі, бо навіть незначний розпад тканин безнадійно ушкоджував структуру мозку, й обов'язково людські, бо, як з'ясувалося, для різних біологічних видів надавалися різні розчини. Ми винищили безліч морських свинок і кроликів, але цей шлях вів у нікуди. Весту ніяк не вдавалося домогтися повного успіху через те, що трупи, з якими він експериментував, були недостатньо свіжими. Йому потрібні були тіла, з яких життя зникло зовсім нещодавно, тіла з неушкодженими клітинами, здатні, сприйнявши зовнішній імпульс, повернутися до форми руху, що називається життям. Спочатку у нас була надія, що за допомогою регулярних ін'єкцій ми зможемо продовжувати це друге штучне життя вічно, проте з часом виявили, що наш розчин не діє на живі об'єкти – штучно привести в рух можна було лише мертвий організм, але бездоганно свіжий.

Вест приступив до своїх жажливих досліджень в Архе-мі, коли ще був студентом медичного факультету Міскато-нікського університету. На той час він уже не сумнівався в тому, що життя має механістичну природу. За сімнадцять років, що минули з того часу, Вест анітрохи не змінився; він залишився тим самим невисоким, чисто виголеним блондином в окулярах, з тихим голосом і стриманими манерами, і лише блиск холодних блакитних очей часом видавав фанатизм його натури, який під впливом страшних дослідів рік за роком лише зростав. Ми пережили з ним чимало справді моторошних хвилин: під дією оживляючих розчинів холодний прах оживав і здійснював позбавлені сенсу, дикі та нелюдські вчинки.

Один із наших піддослідних несамовито заволав; інший схопився, побив нас обох мало не до смерті, а опісля гнав у повній нестямі містом, поки його не запроторили до божевільні; третій, огидний африканський монстр, вибрався з тісної могили та припхався до нас додому – Весту довелося його пристрелити. Через те, що тіла, з якими ми проводили досліди, були недостатньо свіжими, нам не вдавалося запалити в них хоча б іскру розуму, ми мимоволі будили до життя огидних чудовиськ. Мізкувати про те, що один, а можливо, двоє з цих монстрів живі, було не надто приємно – ці думки переслідували нас невідступно, поки Вест не зник за жажливих обставин. На той час, коли в лабораторії, в льоху нашого будинку, пролунав несамовитий зойк, бажання роздобути зовсім свіжий труп домінувало у Веста над страхом, перетворившись на справжню манію. Часом мені здавалося, що він жадібно споглядає на кожну людину, котра пашіла здоров'ям.

У липні 1910 року нам нарешті всміхнулася удача. Того літа я гостював у батьків в Іллінойсі, а повернувшись до Болтона, застав Веста в напрочуд піднесеному настрої. Схоже, йому вдалося, збуджено повідомив він, вирішити проблему збереження трупів, застосувавши цілком новий підхід – штучну консервацію. Я знав, що він давно працює над абсолютно новою, напрочуд незвичною сумішшю для бальзамування, і тому не здивувався його успіхам, проте поки той не пояснив мені всі тонкощі справи, я ніяк не міг збагнути, для чого йому взагалі знадобилося бальзамування, позаяк трупи, з якими ми експериментували, втрачали свіжість ще до того, як опинялися у нашій лабораторії. Тепер я втямив, що Вест готував бальзамувальний

розчин не стільки для теперішнього, скільки для майбутнього використання, сподіваючись на долю, яка знову пошле нам свіжий, не торкнутий тліном труп, як багато років тому в Болтоні вона подарувала нам тіло негра, котрий загинув у боксерській дуелі. Нарешті фортуна зглянулася над нами: в таємній лабораторії, влаштованій у пивниці, спочивав труп без найменших ознак розкладання. Результати оживлення Вест передбачити не брався. Цьому експерименту призначалося стати поворотним пунктом нашого дослідження, тому Вест вирішив зберегти труп до мого повернення, щоб, наслідуючи усталену традицію, ми вкупі спостерігали за тим, що відбувається.

Вест розповів мені, звідки взявся труп. Два тижні тому цей кремезний, добре одягнений чоловік, зійшовши з потяга, попрямував до Болтона, де у нього були якісь справи на ткацькій фабриці. Шлях до міста виявився неблизьким, і коли незнайомиць зупинився біля нашого будинку, щоб спитати дорогу, у нього стався серцевий напад. Він відмовився прийняти ліки і за хвилину впав мертвим біля нашого ганку. Як і слід було очікувати, Вест сприйняв цю смерть, як дарунок неба. Незнайомиць устиг повідомити, що в Болтоні його ніхто не знає, а вміст його кишень свідчив про те, що покійник, Роберт Левітт із Сент-Луїсу, – самотній, отже, шукати його ніхто не стане. Якщо експеримент не вдасться, міркував Вест, ніхто про нього й не дізнається. Ми ховали піддослідних у гущавині лісу, неподалік від цвинтаря для бідноти. А якщо вдасться, то відразу ж станемо знаменитими. Тому мій приятель, не гаючи часу, впорснув у зап'ястя мерця рідину, яка мала б зберегти тіло свіжим до мого приїзду. Веста, здавалося, не надто хвилювало те, що причиною раптової смерті незнайомця стало слабке серце, хоча, на мою думку, ця обставина могла поставити під сумнів успіх усього експерименту. Мій товариш вірив у свою мрію: він розпалить у мертвому тілі іскру розуму, повернувши цього разу до життя не монстра, а нормальну людину.

Отже, в ніч на 18 липня 1910 року ми з Вестом стояли в нашій підпільній лабораторії, вибалушившись на німе біле тіло, залите сліпучим світлом дугової лампи. Розчин для бальзамування подіяв чудово. Не виявивши на щільній плоті слідів трупного розкладу, хоча тіло й пролежало в льоху два тижні, я не втримався і поцікавився у Веста, чи справді наш піддослідний мертвий? Він одразу ж запевнив мене в цьому, нагадавши, що оживляючий розчин діє лише в тих випадках, коли всі життєві процеси в організмі згасли цілком. Коли мій приятель перейшов до підготовчого етапу, мене вразила надзвичайна складність нового експерименту, тому не дивно, що Вест заборонив мені навіть торкатися тіла. Спочатку він ввів ліки в зап'ясток, у безпосередній близькості від того місця, куди впорснув розчин для бальзамування два тижні тому. Це, як він пояснив, робиться для того, щоб нейтралізувати рідину та повернути організм до початкового стану, інакше розчин для оживлення не подіє. Дещо пізніше, коли бліді кінцівки незнайомця, легко затремтівши, змінили свою барву, Вест квапливо накинув на його спотворене обличчя щось на кшталт подушки і тримав доти, доки тіло не перестало сіпатися.

Тепер можна було братися до оживлення. Блідий від хвилювання Вест побіжно оглянув цілком мертве тіло, залишився задоволений побаченням, а потім упорснув у ліву руку трупа точно відміряну частку еліксиру життя, приготованого напередодні винятково уважно – тепер, на відміну від наших перших студентських дослідів, ми вже не просувалися наосліп. Важко передати, з яким хвилюванням ми, затамувавши подих, стежили за цим бездоганно свіжим об'єктом – адже мали право чекати від нього розумних слів, а можливо, навіть і розповідей про те, що йому відкрилося за межами незбагненої безодні. Вест, будучи матеріалістом, не вірив в існування душі. Всі прояви свідомості він пояснював тілесними явищами і, певна річ, не чекав жодної сповіді про страшні таємниці неймовірних глибин, що чекають нас за порогом смерті. Теоретично я багато в чому з ним погоджувався, але водночас і зберігав залишки примітивної віри своїх пращурів. Ось чому я споглядав на нерухоме тіло з певним пієтетом і страхом. До

того ж я не міг забути той страшний, нелюдський зойк, що пролунав тієї ночі, коли ми ставили наш перший експеримент в покинутому заміському будиночку в Архемі.

Незабаром з'явилися перші ознаки успіху. Мертвотно-бліді щоки залив слабкий рум'янець, і поступово теплий відтінок поширився по всьому обличчю, вкритому надзвичайно густою русявою щетиною. Вест, котрий тримав руку на пульсі незнайомця, багатозначно кивнув, і майже відразу ж дзеркальце над ротом піддослідного помутніло. Потім нерухомим досі тілом пробігла судома, груди стали здійматися й опускатися, склеплені повіки сіпнулися, відкрилися, і на мене поглянули сірі спокійні очі – очі живої людини, однак наразі без будь-яких проявів свідомості або хоча б цікавості. Піддавшись дивній фантазії, я взявся нашіптувати в рожевіюче вухо запитання про інші світи, пам'ять про які, можливо, ще жила в душі того, хто лежав перед нами. Панічний жах, який я незабаром відчув, витіснив їх із моєї пам'яті, але одне, останнє запитання, пам'ятаю й досі: «Де ви були?». Я й зараз не можу сказати, чи отримав відповідь, бо з гарно окреслених губ не зірвалося ні звуку, але тієї миті я був упевнений, що по вустах, які безгучно ворушилися, мені вдалося вгадати слова «тільки-но», хоча їхній сенс і значення я не второпав. Ще раз повторю, що тієї миті мене переповнювала гордість, бо велика мета, як мені здавалося, була досягнута, вперше повернута до життя людина розбірливо промовила слова, підказані розумом. Перемога уявлялася безсумнівною: розчин подіяв, нехай і на час, повернувши бездиханному тілу життя та розум. Але радість миттю змінилася панічним жахом – не перед мерцем, який раптом озвався, а перед тим, із ким мене багато років пов'язували професійні пута.

Коли наш піддослідний – нещодавній бездоганно свіжий труп прийшов до тями, його зіниці при згадці про останні хвилини земного життя розширилися від жаху, нещасний став відчайдушно махати в повітрі руками та ногами, далєбі, вирішивши дорого продати своє життя, і перш ніж знову, тепер уже назавжди, зануритися в небуття, вигукнув слова, які досі звучать у моєму хворому мозку:

– На допомогу! Рятуйте! Геть від мене, білявий нелюде! Прибери свій клятий шприц!

V. Жахіття з тіні

Про жахи Світової війни розповідають багато неймовірних історій, які не з'явилися в пресі. Від одних мені стає моторошно, від інших нудота підступає до горла, від третіх тіпає та спонукає озирнутися в темряві. Однак хоч би якими страшними ці історії були, їх не порівняти з нелюдським, нез'ясованим жахіттям із тіні, про який маю намір розповісти.

1915 року в званні молодшого лейтенанта я служив лікарем канадського полку у Фландрії. Я був одним із багатьох американців, котрі випередили свій уряд у цій гігантській битві. Однак в армії я опинився не з власної волі, а корячись наказу чоловіка, вірним помічником котрого я був, відомого бостонського хірурга, доктора Герберта Веста. Потрапити на війну було його давньою мрією. І коли така нагода випала, він владно зажадав, щоб і я його супроводжував. На той час у мене були причини бажати розлуки, причини, через які спільна з Вестом медична практика ставала для мене все нестерпнішою. Але коли він подався до Оттави і, використавши університетські зв'язки, отримав майорську посаду, я не зміг опиратися рішучості колеги.

Коли кажу, що доктор Вест мріяв опинитися на війні, то не маю на увазі, що йому подобалося воювати або що він турбувався про долю цивілізації. Він усе життя був холодною розумною машиною: світловолосий, худорлявий, із блакитними очима за скельцями окулярів. Упевнений, що він нишком кепкував із рідкісних вибухів мого військового ентузіазму та над моїм обуренням з приводу нейтралітету, що змушує нас діяти. Однак на полях боїв у Фландрії Вест мав свій інтерес, і, щоб отримати бажане, одягнув військовий однострій, хоча хотів від війни зовсім не того, чого прагнуть майже всі. Його вабила особлива галузь медицини, якою він займався таємно і в якій досяг вражаючих, часом лякливих успіхів. Отримати в своє розпорядження якомога більше свіжих трупів із каліцтвами різної тяжкості – ось чого він домагався, не більше і не менше.

Свіжі трупи потрібні були Герберту Весту тому, що він усе життя присвятив оживленню мертвих. Про цю його пристрасть не знала модна клієнтура, якої він швидко набув у Бостоні, але занадто добре знав я, його найближчий приятель і єдиний помічник ще з тих років, коли ми разом вчилися в Архемі на медичному факультеті Міскатонікського університету. Тоді він і почав ставити свої жахливі досліди, спочатку на дрібних тваринах, а потім і на людських трупах, які добував найогиднішим чином. Він впорскував їм у вени живильний розчин, і якщо трупи були достатньо свіжими, то результати експериментів виявлялися вельми вражаючими. Вест довго мізкував над потрібною формулою, позаяк для кожного біологічного виду був потрібен особливий препарат. Коли він згадував про свої невдачі, про огидних тварюк, що ожили в результаті дослідів над недостатньо свіжими трупами, медика охоплював страх. Деякі з цих монстрів залишилися живими – один сидів у божевільні, інші зникли невідомо куди, і коли Вест думав про зустріч із ними – теоретично цілком можливої, але, по суті, абсолютно неймовірної – то в глибині душі сіпався, незважаючи на зовнішній спокій.

Незабаром Вест збагнув, що успіх його дослідів безпосередньо залежить від свіжості використаного матеріалу, і тоді освоїв мерзенне та протиприродне ремесло крадія трупів. У студентські роки і пізніше, за часів нашої роботи в фабричному Болтоні, я ним захоплювався, однак чим зухвалішими ставали його експерименти, тим дужче теревив мене страх. Мені не подобалося, як мій товариш зиркає на живих і здорових людей. Потім був жаский експеримент у підвальної лабораторії, коли я второпав, що чоловік, котрий лежав на операційному столі, потрапив Вестові до рук ще живим.

Тоді йому вперше вдалося відновити у трупа раціональне мислення, але цей успіх, куплений за настільки жахливу ціну, остаточно занапастив його. Про методи, які він застосовував у наступні п'ять років, не наважуюся розповісти. Я не пішов від нього лише через страх, і став свідком сцен, які людський язик неспроможний описати. Я став боятися Герберта Веста

набагато більше за те, що він робив. Тоді мені й спало на гадку, що природне бажання вченого продовжити людське життя непомітно виродилося у нього в похмуру кровожерливу цікавість, в таємну пристрасть до цвинтарних ефектів. Любов до науки вилилася в жорстоку та збочену пристрасть до всього потворного та неприродного. Він незворушно насолоджувався видовищем найогидніших монстрів, здатних налякати будь-яку здорову людину. За блідим обличчям інтелектуала ховався витончений Бодлер фізичного експерименту, млявий Геліогабал⁴ могил.

Вест відважно зустрічав небезпеку, з холодним серцем скоював злочини. Він став одержимим, переконавшись, що може повернути людський розум до життя, і кинувся завойовувати нові світи, експериментуючи з оживлянням окремих частин людського організму. У нього з'явилися надзвичайно сміливі ідеї про незалежні життєві властивості клітин і нервових тканин, ізольованих від природної фізіологічної системи. Результати не забарилися: використавши ембріони якоїсь огидної тропічної рептилії, він отримав невмирущу тканину, життя якої підтримувалося за допомогою штучного харчування. Він несамовито шукав відповідь на два біологічних запитання: по-перше, чи можливий хоч якийсь прояв свідомості або розумна дія без участі головного мозку, винятково як результат функціонування спинного мозку та кількох нервових центрів; по-друге, чи існує безтілесний, невловимий зв'язок між окремими частинами колись єдиного живого організму. Вся ця дослідницька робота вимагала величезної кількості свіжо патраної людської плоти – ось навіщо Герберт Вест подався на війну.

Фантастична, невимовна подія сталася опівночі, наприкінці березня 1915 року, в польовому шпиталі неподалік від Сент-Елуа. Я досі не можу позбутися відчуття, що все це мені наснилося в страшному, хворобливому сні. У східному крилі зведеної наспіх будівлі, що нагадувала стодолу, розмістилася лабораторія Веста, яку він отримав нібито для того, щоб розробляти нові радикальні методи лікування безнадійно важких каліцтв. Там, у оточенні вкритих запеченою кров'ю трупів, він працював, немов м'ясар – я ніколи не міг звикнути до того, з якою легкістю він відтинав і сортував різні частини тіла. Часом він і справді творив для солдатів дива хірургії, але головні його успіхи мали не настільки публічний і добродійний характер. У його лабораторії лунали найроз-маїтіші звуки, дивні навіть посеред цієї кривавої вакханалії. Там часто звучали револьверні постріли, звичні на полі борні, але цілком недоречні в медичному закладі. Піддослідним доктора Веста не доводилося розраховувати на довге життя або широку аудиторію. Крім людської тканини, він використовував матеріал, отриманий від ембріонів рептилії, які культивував із надзвичайним успіхом. За допомогою цього матеріалу Вест навчився підтримувати життя в окремо взятих частинах людського організму – ось чим займався тепер мій товариш. У темному закутку лабораторії, над пальником химерної форми, що виконувала роль інкубатора, він тримав величезний закритий казан із клітинною тканиною рептилій, яка, огидно надимаючись і булькаючи, росла, як на дріжджах.

Тієї незабутньої ночі в нашому розпорядженні опинився чудовий об'єкт: труп чоловіка, дуже міцного фізично і водночас наділеного блискучим розумом, що свідчило про наявність чутливої нервової системи. Доля зіграла з ним злий жарт, бо саме він клопотався про присвоєння Весту військового звання. Мало того, колись таємно він вивчав теорію реанімації під керівництвом самого Веста. Майора сера Еріка Морленда Клефен-Лі, кавалера ордена «За бездоганну службу», найкращого хірурга нашої дивізії, терміново відрядили до Сент-Елуа після того, як командування отримало інформацію, які тут відбувалися важкі бої. Він вилетів на аероплані, за штурвалом якого сидів відважний лейтенант Рональд Гілл, але безпосередньо над місцем призначення аероплан збили. Ми з жахом стежили за його падінням. Від Гілла майже нічого не залишилося, але труп великого хірурга майже не постраждав, якщо не брати до уваги наполовину відірваної голови. Вест жадібно оглядав мертве тіло чоловіка, котрий колись був

⁴ Геліогабал (204—222) – римський імператор із династії Севе-рів із червня 218-го по березень 222 року, відомий своїм розпусним життям.

його приятелем і колегою. Я аж тремтів, коли спостерігав за тим, як він, відрізвавши голову, помістив її в пекельний казан із пульсуючою тканиною рептилій, аби зберегти для майбутніх дослідів, і підійшов до тіла без голови, що лежало на операційному столі. Вест додав до нього нової крові, з'єднав вени, артерії та нерви на обрубку шиї та затягнув страшну рану шматком чужої шкіри, яку взяв у невідомого трупа в офіцерському мундирі. Я знав, чого він прагне: переконатися, чи не з'являється в цьому високо-організованому тілі без голови хоч якісь ознаки розумової діяльності, якою відзначався сер Ерік Морленд Клефен-Лі. За злою іронією долі німі останки чоловіка, котрий колись вивчав теорію реанімації, тепер мали самі послужити на славу науки.

Перед моїми очима і зараз стоїть страшна картина: в мертвотному світлі електричної лампи Герберт Вест вводить оживляючий розчин у руку безголового тіла. Подроблиці цієї сцени я описати не в силі, бо дух божевілья витав у кімнаті, заваленій розсортованими частинами трупів, із липкою від крові підлогою, майже по коліно усипаній обрізками людської плоті, де в далекому темному закутку над тремтячим блакитно-зеленим полум'ям варилося, пухло та надималося мерзенне місиво з тканини рептилій. Об'єкт, який лежав на операційному столі, мав чудову нервову систему, Вест добре це знав і тому багато чекав від нього. Коли кінцівки трупа легко затремтіли, в очах мого приятеля спалахнув гарячковий інтерес. Мені здається, він чекав підтвердження своєї теорії, згідно з якою свідомість, розум та інші складові особистості здатні існувати незалежно від головного мозку. Герберт Вест заперечував існування об'єднуючого, головного центру, який називають духом. Він стверджував, що людина – це механізм, який складається з нервової матерії, кожна частина якого має більшу або меншу самостійність. І ось усього один блискучий експеримент мав викрити таємницю життя, довівши її до рівня міфу. Незабаром нерухомим тілом пробіг дроз, ми з жахом та відразу спостерігали, як воно, судомно скорчившись і неспокійно рухаючи руками та ногами, стало повільно підніматися. Потім безголовий труп у розпачі простягнув руки – сумнівів бути не могло, це був жест осмисленого відчаю, що блискуче підтверджує теорії Веста. Мабуть, нерви майора згадали останні миті його життя – відчайдушну спробу вибратися з літака, що падає.

Що було далі, я ніколи не дізнаюся. Можливо, у мене була галюцинація, викликана потужним вибухом німецького снаряда, що втрапив у нашу будівлю прямим попаданням – хто стане це заперечувати, якщо з-під уламків вибралися лише ми з Вестом? Мій колега, до того, як зникнути, любив паякати на цю тему, але іноді йому ставало незатишно: дивно, що у нас обох була одна і та сама галюцинація. По суті, сталася проста річ, однак вона загрожувала жахливими наслідками. Огідно нишпорячи навколо себе руками, труп підвівся, і ми почули звук. Занадто жахливий, щоб назвати його голосом. Але найжахливішим був не тембр і не сенс почутого. Це була проста фраза: «Стрибай, Рональде, заради Бога, стрибай!» Весь жах крився в джерелі звуку. Бо він лунав із величезного казана в проклятому закутку, де метушилися чорні тіні.

VI. Ім'я їм леґіон

Після того як рік тому доктор Герберт Вест зник, бостон-ська поліція не раз мене допитувала. Вони підозрювали, ніби я щось приховую, а можливо, навіть дещо гірше. Але я не міг сказати їм правди – вони все одно мені не повірили б. Звісно, вони знали, що діяльність Веста виходила за загальноприйнятні межі. Він проводив свої моторошні експерименти з оживлення мертвих тіл так давно і настільки широко, що про повну секретність не могло бути й мови. І все ж остання катастрофа, від якої я досі не можу оговтатися, настільки багата елементами пекельної фантазії, що навіть сумніваюся в реальності побаченого.

Я був найближчим приятелем і вірним помічником Веста. Ми зустрілися давно, ще на медичному факультеті, і з перших же днів я брав участь у його жажливих дослідженнях. Він наполегливо намагався вдосконалити розчин, який вводили у вену нещодавно померлої людини, щоб повернути її до життя. Для цих дослідів нам було потрібно багато свіжих трупів, і добували ми їх доволі незвичними способами. Іноді наші експерименти закінчувалися реально жахливо: моторошні грудки мертвої плоті Вест будив до нудотного, сліпого, несвідомого життя. Зазвичай результати наших дослідів бували саме такими. Пробудити розум можна лише у зовсім свіжого трупа, поки ще не почався розпад клітин мозку.

Потреба в бездоганно свіжих трупах і згубила Веста. Дістати їх було ніде, і він зазіхнув на життя здорового, сповненого сил чоловіка. Боротьба, шприц – і потужний алкалоїд перетворив бідолаху в надзвичайно свіжий труп. Успіх експерименту був вражаючим, але недовгим. Вест вийшов із нього зі спустошеною, огрубілою душею та важким поглядом, який він, траплялося, зупиняв на особливо кремезних людях із особливо чутливим мозком. Згодом я став смертельно боятися Веста: він точно так само став глипати й на мене. Здавалося, люди не помічали цих поглядів, проте помітили мій страх, який і слугував підставою для найбезглуздіших підозр після того, як Вест зник.

Насправді Вест боявся ще більше за мене. Через свої огидні експерименти він був змушений провадити життя самотника, лякаючись кожної тіні. Часом він остерігався поліції, а інколи відчував підсвідомий невизначний страх перед страшними створіннями, в яких вдихнув хворобливе життя, але не встиг його відібрати. Зазвичай Вест завершував свої досліді пострілом із револьвера, але в певних випадках виявився недостатньо спритним. Наш перший піддослідний залишив на своїй могилі сліди кігтів. Професор із Архема став людоджером, але його спіймали та запроторили в Сефтонську божевільню, де той аж шістнадцять років бився головою об стіни. Про інші, можливо, уцілілі об'єкти наших дослідів балакати складніше: в останні роки наукові зацікавлення Веста переродилися в нездорову химерну манію, й усю свою неабияку майстерність мій приятель використав на пожвавлення окремих частин людського тіла, він інколи приєднував їх до чужорідної органічної тканини. Згодом пристрасть Веста набула цілковито потворної форми, і про більшість його експериментів неможливо навіть затнутися у пресі. Світова війна, на якій ми обоє служили хірургами, лише посилила цю пристрасть.

Коли кажу, що страх Веста перед своїми витворами був невизначним, то насамперед хочу підкреслити складну природу цього почуття. Частково його страх викликало просто знання про існування безіменних монстрів, а частково – усвідомлення небезпеки, яку вони могли б становити для нього за певних умов. Те, що вони зникли, надавало ситуації особливої гостроти: якщо не брати до уваги бідолахи в божевільні, Вест нічого не знав про долю своїх креатур. До цього додавався ще більш невизначений страх: абсолютно фантастичне відчуття, пережите нами в ході незвичайного експерименту 1915 року, коли ми служили в канадській армії. У розпал жорстокої битви Вест оживив сера Еріка Морленда Клефен-Лі, нашого колегу, кавалера ордена «За бездоганну службу». Той знав про досліді Веста і був здатен їх повторити. Щоб вивчити можливість квазі-розумного життя в тілі, Вест відрізав трупові голову. За кілька

секунд до того, як будівлю, в якій ми працювали, стер із лица землі німецький снаряд, безголове тіло вчинило кілька осмислених рухів. Але найнеймовірніше полягало в тому, що ми обоє чітко чули страшні виразні звуки, які виголосила відрізана голова, що лежала в темному закутку лабораторії. Німецький снаряд був до нас частково милостивий. Однак Вест так ніколи і не дізнався, чи лише ми вціліли після обстрілу. Інколи він висував різні гіпотези про те, як може повестися безголовий хірург, котрий освоїв мистецтво оживлення трупів.

Останніми роками Вест жив у розкішному будинку біля одного з найстаріших кладовищ Бостона. Він вибрав це місце із символічних і естетичних міркувань: велика частина поховань належала до колоніального періоду, отже не становила інтересу для вченого, котрий досліджує цілком свіжі трупи. У підвальній лабораторії, яку таємно будували чужоземні робітники, стояла велика електрична піч, за допомогою якої мій товариш міг легко та шпарко позбуватися трупів або окремих частин людського тіла, ніби заради жарту з'єднаних із чужорідною тканиною – похмурих свідчень блюзнірських розваг власника будинку. Копуючи цей льох, робітники натрапили на давній підземний хід, який, без сумніву, провадив до старого кладовища, однак не міг сполучатися з жодним із відомих гробівців, позаяк розташовувався занадто глибоко. Провівши деякі підрахунки, Вест дійшов висновку, що хід веде в таємну камеру, розташовану під гробівцем Аверіллів, останнім похованням, датованим 1768 роком. Я разом із ним оглядав поїдені часом вологі стіни, що оголилися під ударами лопат і мотик, і вже смакував похмуре задоволення, яке обіцяє нам розкриття давніх могильних таємниць, проте вперше в житті страх узяв гору у Веста над природною цікавістю, і мій товариш проявив слабкість, наказавши затулити отвір і затицькувати стіну. Аж до бісівської ночі, коли настав розв'язок, ця стіна залишалася незайманою.

Згадуючи про слабкість Веста, мушу зауважити, що вона стосувалася лише його душевного стану і зовні ніяк не проявлялася. Він був таким, як і раніше: спокійним, стриманим, світловолосим, худорлявим, за скельцями окулярів так само поблискували блакитні очі, і весь його юнацький вигляд, незважаючи на страхи, що допікали Весту, з роками ніяк не змінився. Він здавався спокійним навіть тоді, коли згадував про сліди кігтів на могилі й озирався назад, коли згадував про кровожерливого маніяка, котрий гриз зубами сефтонські ґрати. Час розплати настав, коли ми одного вечора сиділи в нашому спільному кабінеті, і Вест, недбало зиркаючи на мене, читав газету. Гортаючи м'яті сторінки, він наткнувся на дивний заголовок – і немов безіменний гігантський кіготь наздогнав його шістнадцять років по тому. У Сефтонській божевільні, за п'ятдесят миль від Бостона, сталося щось жахливе та незбагненне. Цей випадок перепудив усю округу та загнав у глухий кут поліцію. Вдосвіта кілька людей мовчки увійшли в приміщення, й їхній ватажок розбудив охоронців. Грізний на вигляд військовий промовляв, не розтуляючи губ. Його голос, що нагадував белькотіння черевомовця, здавалося, лунав із великої чорної скрині, яку той тримав у руках.

Коли військовий опинився в холі, і на його безпристрасне, сліпучо гарне обличчя впало світло, то наглядач ледь утримався на ногах: він побачив воскову маску з очима з кольорового скла. Схоже, цей чоловік колись пережив жахливу катастрофу. За ним по п'ятах човгав огидний велетень із синюшним обличчям, половина якого поїла якась невідома хвороба. Військовий зажадав ключа від палати, де тримали людоджера, доправленого сюди з Архема шістнадцять років тому. Отримавши відмову, він подав своїм спільникам знак, і ті взялися трощити все навколо. Лиходії били та роздирали зубами всіх, хто не встиг накивати п'ятами. Убивши чотирьох санітарів, вони врешті-решт звільнили монстра. Свідки події, у котрих стало душевних сил згадувати про неї без істерики, стверджують, що нападниками командував чоловік із восковим обличчям, і діяли вони не як живі люди, а як автомати. Коли допомога нарешті надійшла, лиходії встигли сховатися, прихопивши із собою шаленця-людоджера.

Прочитавши повідомлення в газеті, Вест заціпенів і просидів так аж до опівночі. Тоді бамкнув дверний дзвіночок, від чого господар узагалі заляк. Слуги спали на горішньому

поверсі, тому відчиняти двері пішов я. Я вже казав поліції, що на вулиці не було ні підводи, ні машини. Перед дверима стояли кілька людей, дуже дивних на вигляд. Вони внесли до холу велику прямокутну скриню та поставили її на підлогу, а один із прибульців цілком неприродним голосом прохрипів: «Терміновий вантаж – доставку оплачено». Легко підстрибуючи, вони один за одним вийшли на вулицю, і поки я споглядав їм услід, мені на гадку спала доволі дивна думка: що вони прямують до старого цвинтаря, до якого примикала задня стіна нашого будинку. Коли я зачинив за ними двері, Вест вийшов і поглянув на скриню. Та була десь футів два в довжину, на віці зазначалося повне ім'я й адреса Веста. Трохи нижче виднівся напис: «Від Еріка Морленда Клефен-Лі, Сент-Елуа, Фландрія». Шість років тому у Фландрії в наш шпиталь вцілів німецький снаряд, і під уламками залишилися безголове тіло доктора Клефен-Лі та його відрізана голова, яка, можливо, щось торочила.

Вест здавався цілком спокійним, хоча справи його були – хоч із моста та в воду. «Це кінець... давай спалимо... цю штукенцію». Ми віднесли скриню до лабораторії, прислухаючись дорогою. Подробиць я не пригадаю... уявіть мій стан... але це мерзотний наклеп, що я спалив Веста. Ми з ним удвох запхали скриню до печі, навіть не поглянувши, що там усередині, зачинили дверцята й увімкнули струм. Причому зі скрині не почулося жодного звуку.

Вест першим помітив, що від стіни в місці, замурованому цеглою, відвалився тиньк. Я кинувся до дверей, але товариш зупинив мене. Потім у стіні з'явився маленький чорний отвір, повіяло цвинтарним холодом, і в повітрі поширився запах тліну. Запанувала мертва тиша. Електрика згасла, і в потойбічному світлі я побачив юрбу істот, що мовчки чвалали, й яких міг породити лише хворий розум або пекло. Їхні обриси були людськими, наполовину людськими, частково людськими і зовсім нелюдськими – натовп був до свинства різношерстим. Неквапливо, камінь за каменем, вони розбирали вікову стіну. Коли отвір став достатньо широким, істоти одна за одною проникли до лабораторії. На чолі загону прямував військовий із восковою головою. Відразу за ним – чудовисько з божевільними очима, яке й схопило Герберта Веста. Останній не пручався і не зронив ні звуку. Тоді ці мерзенні тварюки накинулися на нього і прямо у мене на очах роздерли на шматки, які забрали із собою до огидної підземної оселі. Голову Веста ніс їхній ватажок із восковою головою і в однострої канадського офіцера. Тоді я помітив, що в блакитних очах за скельцями окулярів уперше спалахнуло непідробне почуття.

...Вранці слуги знайшли мене, непритомного, на підлозі. Вест зник безслідно. У печі виявили попіл невідомого походження. Мене допитували детективи, але що я міг їм сказати? Вони не вбачають жодного зв'язку між Сефтонською трагедією та зникненням Веста. Не вірять в існування істот, які принесли скриню. Я розповів їм про підземний хід, але вони реготали та вказували на неушкоджений затинькований мур. Тому я не став їм більше нічого казати. Вони вважають мене божевільним або вбивцею – можливо, я й з'їхав із глузду. Але винні в цьому клятві мерці, які не зронили жодного звуку.

Дагон

Пишу в стані неймовірної душевної напруги, оскільки сьогодні вночі маю намір піти в небуття. Я незаможний, а зілля, лише завдяки якому моє життя залишається більш-менш стерпним, вже от-от скінчиться, й я більше не в змозі терпіти ці тортури. Тому мені нічого іншого не залишається, хіба що стрибнути вниз на брудну вулицю з вікна горища. Не думайте, що я безхарактерний або дегенерат, якщо перебуваю в рабській залежності від морфію. Коли ви прочитаєте ці написані тремтячою рукою сторінки, то зможете уявити собі, хоча вам і не збагнути цього до кінця, як я дійшов до стану, в якому смерть або забуття вважаю найкращим виходом для себе.

Сталося так, що на пакетбот, на якому я служив експедитором, напав німецький рейдер в одному із найбільш пустельних і найменш навідуваних кораблями куточків Тихого океану. Велика війна на той час лише починалася, й океанський флот германців ще не остаточно загруз у своїй нищості, як це сталося трохи згодом. Отже, наш корабель став законним військовим трофеєм, а з нами, членами екіпажу, поводитися ввічливо та люб'язно, як і личить ставитися до захоплених у полон моряків. Наші вороги охороняли нас не надто ретельно, завдяки чому вже на шостий із часу нашого полону день мені вдалося втекти на маленькому човні, маючи на борту запас води та їжі, достатній для того, щоб витримати доволі тривалу подорож.

Здобувши нарешті довгоочікувану свободу та необачно віддавшись на волю хвиль, я мав дуже приблизне уявлення про те, де опинився. Не будучи досвідченим навігатором, я зміг лише на око визначити з розташування сонця та зірок, що перебуваю десь на південь від екватора. Про довготу я навіть не здогадувався; марною виявилася і надія на те, що незабаром вдасться побачити смужку берега або якийсь острівець. Була гарна погода, й упродовж незліченної кількості днів я дрейфував під палючим сонцем, в очікуванні, що з'явиться якийсь корабель, або хвиля викине мене на берег. Однак ні корабель, ні земля так і не з'явилися, і поступово мене охопив відчай від розуміння своєї цілковитої самоти посеред синього нагромадження нескінченного океану.

Зміни відбулися під час сну. Не можу пригадати в деталях, як усе сталося, оскільки мій сон, неспокійний і насичений різними маревами, виявився, тим не менш, достатньо тривалим. Прокинувшись, я виявив, що мене наполовину засмоктало в слизову гладь огидної чорної багнюки, яка одноманітно хвилями простягалася навколо мене настільки далеко, наскільки сягав зір. Мій човен лежав на поверхні цього болота поруч мене.

Хоча дуже легко уявити, що першим моїм відчуттям було здивування від такої несподіваної та жахливої трансформації пейзажу, насправді ж я швидше злякався, ніж здивувався, бо повітря та прогнилий ґрунт справили на мене настільки моторошне враження, що я весь аж похолов усередині. Від ґрунту йшов мерзенний запах від скелетів гниючих риб та інших об'єктів, що ніяк не піддаються опису, й які, як я помітив, стирчали з огидного багна, що утворює цю нескінченну рівнину. Швидше за все мені не вдасться простими словами передати картину цього неймовірного за своєю огидністю пейзажу, який оточував мене з усіх боків. Я не чув ні звуку, не бачив нічого, крім неозорого простору чорного болота, а непорушність тиші й однорідність ландшафту тиснули мене, викликаючи жах, що підіймався аж до горлянки.

Сонце сяяло з неба, яке здалося мені майже чорним у своїй безхмарній наготі; здавалося, що воно віддзеркалювало це чорнильне болото під моїми ногами. Коли я заліз у човен, що лежав на поверхні багнюки, і трохи помізкував, то вирішив, що ситуацію, в якій опинився, можна пояснити лише одним. Унаслідок підводного виверження вулкану небаченої сили частину океанського дна викинуло на поверхню, причому нагору винесло шари, які впродовж багатьох мільйонів років лежали прихованими під неозорою товщею води. Протяжність нової смуги землі, що піднялася піді мною, була настільки великою, що, хоч як я напружував свій

слух, не міг вловити ні найменшого шуму океанської хвилі. Не виднілося й жодних морських птахів, які зазвичай у таких випадках злітаються в пошуках здобичі, що складається з мертвих морських організмів.

Упродовж кількох годин я сидів у роздумах у човні, що лежав на боці і давав мені невеличку тінь, у той час як сонце прошкувало небом. На заході дня ґрунт став не таким в'язким, і мені здалося, що він достатньо підсох для того, щоб незабаром по ньому можна було пройти пішки. Тієї ночі я спав, але не надто довго, а наступного дня пакував сакви з водою й їжею, готуючись до пошуків зниклого моря та можливого порятунку.

На третій ранок я виявив, що ґрунт став уже настільки сухий, що по ньому можна було ступати без жодних зусиль. Запах гниючої риби зводив із розуму, але я занадто переймався серйознішими речами, щоб звертати увагу на такі незначні дурниці, і без страху просувався до невідомої мети. Весь день я впевнено крокував на захід, звіряючи курс за віддаленим пагорбом, що здіймався посеред цієї чорної пустелі. Тієї ночі я вирішив перепочити просто неба, а на ранок продовжив своє просування до пагорба, хоча моя мета, як мені здавалося, майже не наблизилася до мене порівняно з днем, коли я вперше помітив її. До вечора четвертого дня я досяг підніжжя пагорба, який виявився набагато вищим, ніж здавалося на відстані; через прилеглу долину він різкіше виділявся на загальному фоні. Я дуже втомився, щоб одразу ж підійматися далі, і задрімав біля схилу пагорба, забарвленого променями сонця, що заходить.

Не знаю, чому мої сни тієї ночі були такими божевільними, але ще до того, як фантастично опуклий спадаючий місяць зійшов на сході та високо застиг над рівниною, я прокинувся весь спітнілий і вирішив більше не спати. Занадто жакливими були мої нічні бачення, щоб я міг і далі витримувати їх. І тут у холодному сьйві місяця я второпав, наскільки необачно вчинив, що мандрував удень. Перечікуючи денні години в якійсь криївці, куди не сягали сліпучі промені палючого сонця, я міг би зберегти чимало сил для нічних переходів; і справді, зараз я почувався цілком здатним дряпатися вгору, на що не зважився під час заходу сонця. Підхопивши свою ношу, я почав свій шлях до верхівки пагорба.

Я вже казав, що монотонна одноманітність горбистої рівнини наповнювала мене незбагненним страхом; але мені здається, що цей страх був нічим порівняно з тим жахом, який я відчув, коли досяг верхівки пагорба та поглянув униз на інший його бік. Там з'явився бездонний кар'єр або, якщо хочете, каньйон, чорні глибини якого не чіпало наразі світло місяця, що зійшов ще недостатньо високо для того, щоб пролити своє проміння за круту скелясту грядку. У мене виникло відчуття, що стою на краю світу та зазираю в бездонний хаос вічної ночі, що починається за цим краєм. Мене охопив жах, і перед моїми очима промайнули ремінісценції з «Утраченого раю» та страшне сходження Сатани з проклятого царства темряви.

Коли місяць піднявся вище, я став помічати, що схили долини були зовсім не такими вертикальними, як здавалося спочатку. Виступи й оголені шари породи утворювали хорошу опору для ніг, завдяки чому можна було легко спуститися донизу, а за кілька сотень футів круте урвище і зовсім переходило в пологий спуск. Під впливом імпульсу, який я і зараз не можу собі пояснити до кінця, я взявся спускатися майже прямовисною стіною, насилу чіпляючись за виступи скель, поки не зупинився внизу, на пологому схилі, не відриваючи погляду від Стигійської глибини⁵, якої ще ніколи не торкався жоден промінчик світла.

Майже миттю мою увагу привернув дивний предмет величезних розмірів, розміщений на протилежному схилі, що круто підіймався приблизно на сто ярдів наді мною; обласканий променями висхідного місяця, яких він не знав, мабуть, уже мільйони років, цей предмет мерехтливо сяяв. Незабаром я переконався, що це була всього лише гігантська кам'яна брила, проте все ж не міг позбутися враження, що її контури та розташування не були результатом діяль-

---

⁵ Стигія – вигадане доісторичне царство, яке переважно згадувалося в творах Роберта Говарда про Конана. Назва держави походить від назви річки Стикс із давньогрецької міфології.

ності лише однієї природи. Коли мені вдалося розгледіти предмет детальніше, мене охопили відчуття, які я неспроможний висловити, бо, незважаючи на жахливу величину брили й її присутність у безодні, що відкрилася на морському дні ще за часів, коли світ був занадто молодий, щоб його могли заселяти люди, незважаючи на все це, я раптом цілком чітко втямив, що цей дивний предмет був ретельно оконтурений монолітом, масивне тіло якого мало на собі сліди майстерної обробки і, можливо, слугувало колись об'єктом поклоніння живих і мислячих істот.

Приголомшений, переляканий, і тим не менш відчуваючи щось на кшталт мимовільного трепету захоплення, властивого вченому або археологу, я уважно оглянув усе навколо. Місяць, що перебував майже в zenіті, яскраво та таємниче освічував стрімкі кручі, що облямовують розщелину, і в цьому майже денному сяйві мені вдалося розрізнити, що на дно каньйону стікає велика річка, яка звивається та зникає в протилежних його кінцях, майже зачіпаючи мої ноги своїми водами. Дрібні хвилі по інший бік розщелини танцювали біля основи величезного моноліту, на поверхні якого я міг зараз чітко бачити як написи, так і грубо висічені постаті. Написи були виконані ієрогліфічним письмом, абсолютно мені незнайомим, і склалися здебільшого з умовних символів, пов'язаних із водним середовищем. Серед знаків були риби, вугрі, восьминоги, ракоподібні, молюски, кити й їм подібні істоти. Все це було якесь неприродне порівняно з тим, що я будь-коли бачив у літературі. Деякі символи зображували якихось морських істот, вочевидь, невідомих сучасній науці, але їхні розкладені форми мені довелося раніше спостерігати на рівнині, що піднялася з океану.

Але більше за все я був зачарований мальовничою різьбою. По той бік потужного потоку води між мною та кам'яною брилою розмістилися кілька барельєфів, які, завдяки їхнім величезним розмірам, можна було розгледіти, не напружуючи зір. Присягаюся, що їхні сюжети могли б викликати заздрість у самого Доре⁶. Гадаю, що ці об'єкти за задумом мали зображати людей або принаймні певний рід людей, хоча ці істоти були зображені, як риби, що або метушилися в водах якогось підводного грота, або вшановували монолітну святиню, яка також перебувала під хвилями. Не наважуюся зупинитися докладно на їхніх обличчях і формах, бо один лише спогад про це може довести мене до нестями. Гротескні такою мірою, що недоступні, мабуть, навіть уяві По або Булвера⁷, вони були по-бісівському людиноподібними в своїх загальних рисах, незважаючи на перетинчасті руки та ноги, неприродно широкі й обвислі губи, скляні вирачені очі й інші особливості, згадувати про які мені надто неприємно. Вельми дивно, але вони, схоже, були висічені майже без урахування пропорцій їхнього тіла. Наприклад, одну з істот було зображено, коли вона вбиває кита, який за величиною ледь перевищував китобоя. Як я вже казав, я відзначив про себе гротескність постатей та їхні дивні розміри; проте за мить вирішив, що це просто боги, вигадані якимось первісним племенем рибалок або мореплавців, чий останній нащадок вимерло за багато тисячоліть до появи першого родича пілтдаунської людини⁸ або неандертальця. Охоплений побожним страхом, який викликала в мені ця картина минулого, що несподівано постала перед моїми очима і за зухвалістю перевершує концепції навіть найсміливіших із антропологів, я стояв у глибокій задумі, а місяць відкидав химерні відблиски на поверхню безмовного каналу, що лежав переді мною.

Потім раптом я побачив його. Піднявшись над темними водами та викликавши цим лише легке, майже безгучне спі-нення, якийсь незвичайний предмет плавно увійшов у поле мого

---

⁶ Поль Густав Доре (1832—1883) – французький гравер, ілюстратор, живописець і скульптор, найвидатніший ілюстратор книжок епохи романтизму.

⁷ Едуард Джордж Булвер-Літтон (1803—1873) – класик англійської літератури.

⁸ Пілтдаунська людина – одна з найвідоміших археологічних містифікацій ХХ ст. Кісткові фрагменти (частина черепа та шелепа), виявлені 1912 року в гравійному кар'єрі Пілтдауну (Східний Сассекс, Англія), були подані як скам'янілі рештки раніше невідомої стародавньої людини – «відсутньої ланки» в еволюції між мавпою та людиною. Вірець залишався об'єктом суперечок, аж доки 1953-го майстерну підробку все ж викрили та встановили, що це череп повністю розвиненої сучасної людини, свідомо з'єднаний із трохи підпиляною нижньою шелепою орангутанга.

зору. Величезний, що нагадує Падифема, й усім своїм виглядом викликає почуття відрази, він кинувся, наче чудовисько із жаских снів, до моноліту, обхопив його гігантськими лускатими руками та схилив до постаменту свою огидну голову, вичавлюючи із себе при цьому якісь ритмічні звуки, що не піддаються опису. Мабуть, у ту мить я й з'їхав із глузду.

Майже не пам'ятаю свого божевільного підіймання на шпиль скелі та повернення до покинутого човна – ці дії я вчинив в якомусь несамовитому маренні. Мені здається, що всю дорогу я не переставав співати, а коли у мене не залишалось сил для співу, брався бездумно реготати. У мене залишилися неясні спогади про сильну бурю, яка трапилася за якийсь час після того, як я дістався до човна; у будь-якому разі, можу сказати, що я чув гуркіт грому й інші звуки, які природа приносить лише в стані найбільшого шаленства.

Коли я повернувся з небуття, то виявив, що перебуваю в шпиталі міста Сан-Франциско, куди мене доправив капітан американського корабля, який підібрав мій човен у відкритому океані. Марячи, я дуже багато патякав, однак, наскільки збагнув, моїм словам не надали якоїсь ваги. Мої рятувальники нічого не знали про жодне зміщення пластів суходолу в акваторії Тихого океану; тому я вирішив, що не варто переконувати їх у тому, у що вони все одно не змогли б повірити. Якось я знайшов одного знаменитого етнолога та здивував його несподіваною кількістю своїх запитань щодо стародавньої палестинської легенди про Дагона, Бога риб, але дуже скоро второпав, що мій співрозмовник безнадійно обмежений, тому облишив свої спроби щось у нього випитати.

Це трапляється вночі, особливо коли на небі стоїть опуклий спадикий місяць. Тоді я знову бачу цей предмет. Я пробував приймати морфій, проте наркотик дав лише тимчасовий перепочинок, а потім захопив мене в полон, зробивши рабом без будь-якого сподівання на звільнення. І зараз, після того, як я подав повний звіт, який стане джерелом інформації або, ймовірно, предметом презирливого зацікавлення міщан, мені залишається лише покласти цьому край. Я часто питаю себе: чи не було все, що сталося зі мною, справжнісіньким фантомом, всього лише химерним результатом діяльності хворого мозку в той час, як після втечі з німецького військового корабля я лежав у гарячці у відкритому човні під променями палючого сонця. Задаю собі це запитання, але відповіддю мені слугує реальне огидне бачення. Не можу думати про морські глибини без сіпання, яке викликають у мене безіменні істоти, які саме в цю мить, можливо, повзуть і важко ступають по слизькому морському дну, поклоняються своїм стародавнім кам'яним ідолам і вирізують власні огидні постаті на підводних гранітних обелісках. Мрію про той час, коли вони підіймуться над морськими хвилями, щоб схопити своїми смердючими кігтями та всуціль захопити залишки кволого, виснаженого війною людства, про час, коли суходіл сховається під водою, і темні океанські простори підіймуться серед вселенського непроглядного пекла.

Кінець близько. Я чую гамір біля дверей, ніби зовні об них б'ється якесь важке слизьке тіло. Воно не повинно застати мене тут. Боже, ця рука! Вікно! Мерщій до вікна!

Поклик Ктулху

Існує гіпотеза, що й досі збереглися представники тих могутніх сил або істот, свідків того страшенно далекого періоду, коли свідомість проявлялася в формах, які зникли задовго до прибуття хвилі людської цивілізації, в проявах, пам'ять про які зберегли лише поезія та легенди, які назвали їх богами, чудовиськами та міфічними істотами всіх видів і родів.

Алджернон Блеквуд⁹

Розділ 1. Жах у глині

Проявом найбільшого милосердя в нашому світі, на мою думку, є нездатність людського розуму пов'язати воедино все, що цей світ містить у собі. Ми живемо на тихому острівці невігластва посеред чорного моря нескінченності, і нам зовсім не хочеться плавати на далекі дистанції. Науки, кожна з яких тягне в свій бік, дотепер не завдавали нам відчутної шкоди; однак настане день, і об'єднання розрізнених досі уривків знань відкриє перед нами такі жахливі видозміни реальної дійсності, що ми або зійдемо з глузду від побаченого, або спробуємо сховатися від цього згубного просвітлення в спокої та безпеці нового середньовіччя.

Теософи висловили здогад про забобонний страх, що його вселяє велич космічного циклу, в якому весь наш світ і людська раса є лише тимчасовими мешканцями. Від їхніх натяків на дивні прояви минулих часів кров застигла б у жилах, якби їх не одягнули в терміни, прикриті заспокійливим оптимізмом. Однак не вони дали мені нагоду якось зазирнути в ці заборонені епохи: мені мороз іде по шкірі, коли про це думаю, й охоплює шаленство, коли бачу це уві сні. Цей проблиск, як і всі грізні прояви істини, викликало випадкове поєднання воедино розрізнених фрагментів: власне однієї старої газетної статті та нотаток померлого професора. Я сподівався, що нікому більше не вдасться поєднати таку сполуку; у будь-якому разі, якщо мені суджено жити, то я ніколи свідомо не приєднаю жодної ланки до цього страхітливого ланцюга. Гадаю, що і професор також мав намір зберігати в таємниці те, що дізнався, і, мабуть, знищив би свої архіви, якби раптова смерть не завадила йому.

Моє перше знайомство з тим, про що піде мова, сталося взимку 1926—1927 рр., коли раптово наказав довго жити мій двоюрідний дідусь, Джордж Геммел Ейнджелл, заслужений професор на заслуженому відпочинку, знавець семітських мов Бравнівського університету в Провіденсі (штат Род-Айленд). Професор Ейнджелл став знаменитим як експерт зі стародавньої писемності, і до нього часто зверталися керівники найбільших музеїв; тому смерть чоловіка у дев'яносто два роки не пройшла непоміченою. Цікавість до цієї події значно посилювали й загадкові обставини, що її супроводжували. Смерть застала професора під час його повернення з причалу пароплава з Ньюпорту; свідки стверджували, що той упав після зіткнення з якимось негром, на вигляд – моряком, котрий несподівано вигулькнув із одного з підозрілих темних двориків, що виходили на крутий схил пагорба, за яким пролягав найкоротший шлях від берега до будинку покійного на Вільямс-стрит. Лікарі не змогли виявити якихось слідів насильства на тілі і після довгих плутаних дебатів дійшли висновку, що смерть настала унаслідок надмірного навантаження на серце надто вже літнього чоловіка, викликаного підйомом

---

⁹ Алджернон Блеквуд (1869—1951) – англійський письменник мандрівник, один із провідних авторів-містиків, класик літератури жахів та оповідань про привидів першої половини ХХ ст.

дуже крутим схилом. Тоді я не бачив причин сумніватися в цьому висновку, однак згодом певні сумніви у мене з'явилися, навіть більше – врешті-решт, я визнав його малоімовірним.

Як спадкоємець і духівник свого двоюрідного дідуся, котрий помер бездітним удівцем, я мав ретельно вивчити його архіви; з цією метою перевіз усі теки та пачки до себе в Бостон. Основну частину відібраних мною матеріалів згодом опублікувало Американське археологічне товариство. Але залишилася ще одна скринька, вміст якої я визнав найзагадковішим і не хотів показувати нікому. Вона була замкнена, причому я не зміг знайти ключа доти, доки не здогадався оглянути особисту низку ключів професора, яку той носив при собі в кишені. Відтак мені, нарешті, вдалося відімкнути скриньку, однак, коли зробив це, переді мною постала нова завада, набагато складніша. Звідки ж мені було знати, що означав знайдений мною глиняний барельєф, а також розрізнені нотатки та газетні вирізки, які я виявив? Невже мій дідусь на схилі років виявився підвладним примітивним забобонам? Я вирішив знайти дивакуватого скульптора, без сумніву, відповідального за такий очевидний розлад раніше притомного розуму старого вченого.

Цей барельєф являв неправильний чотирикутник завтовшки менше одного дюйма, і площею приблизно п'ять на шість дюймів. Він був явно сучасного походження. Проте зображене на ньому анітрохи ні відповідало сучасності ні за духом, ні за задумом, оскільки, при всій химерності та різноманітності кубізму та футуризму, вони рідко відтворюють ту загадкову регулярність, яка таїться в доісторичних письменах. А в цьому витворі такого стибу письмена були безумовно присутні, але я, незважаючи на знайомство з паперами та колекцією стародавніх рукописів дідуся, не зміг їх ототожнити з будь-яким конкретним джерелом або отримати хоча б найменший натяк на їхню віддалену приналежність.

Над цими ієрогліфами містилася постать, яка явно була виплодом фантазії художника, хоча імпресіоністська манера виконання заважала точно визначити її природу. Це було якесь чудовисько або знак, який символізує страховисько, чи просто щось, породжене хворою уявою. Якщо скажу, що в моїй уяві, яка також вирізняється екстравагантністю, виникли одночасно образи восьминога, дракона та карикатури на людину, то, вочевидь, зможу передати дух зображеної істоти. М'ясиста голова, з мацаками вінчала безглузде лускате тіло з недорозвиненими крилами; причому саме загальний контур цієї потвори робив її настільки лячно жакливою. Примара розмістилася на тлі, який, либонь, за задумом автора, мав зображати якісь циклопічні архітектурні споруди.

Нотатки, які я знайшов у скриньці з цим барельєфом разом із газетними вирізками, були написані рукою професора Ейнджелла, причому, мабуть, в останні роки його життя. Те, що було, імовірно, основним документом, мало назву «Культ Ктулху», причому літери були дуже ретельно виписані, ймовірно, задля уникнення неправильного прочитання такого незвичного слова. Сам рукопис був поділений на два розділи, перший із яких називався «1925. Сні і творчість за мотивами снів Г. А. Вілкокса, Томас-стрит, 7, Провіденс, Лонг-Айленд», а другий – «Розповідь інспектора Джона Р. Лєгресса, Б'єнвіль-стрит, 121, Новий Орлеан, Луїзіана, 1908, А. А. С. Мтг, нотатки про те ж + свід. проф. Вебба». Інші папери – короткі записи, зокрема зміст снів різних осіб, снів дуже незвичайних, а ще витяги з теософських книжок і журналів (особливо – з праці В. Скотта-Елліота «Атлантида й утрачена Лемурія»), все інше – нотатки про таємні культові товариства та секти, що діяли найдовше, з посиланнями на такі міфологічні й антропологічні джерела, як «Золота гілка» Фрезера та праця Маррі «Культ відьом у Західній Європі». Газетні вирізки в основному стосувалися випадків особливо химерних психічних розладів, а також спалахів групового божевілля чи якоїсь манії навесні 1925 року.

Перший розділ основного рукопису містив вельми цікаву історію. Вона розпочалася 1 березня 1925-го, коли якийсь темноволосий юнак, дуже збуджений, з'явився до професора Ейнджелла і приніс із собою глиняний барельєф, ще зовсім свіжий і тому вологий. На його візитівці було написано ім'я – Генрі Ентоні Вілкокс, і мій двоюрідний дідусь упізнав у ньому

молодшого сина з доволі відомої родини, котрий останнім часом вивчав скульптуру в школі дизайну Род-Айленду і жив самотою в будинку Флер-де-Ліз, неподалік від місця свого навчання. Вілкокс був не по літах розвинений юнак, знаний своїм талантом і дивацтвами. З раннього дитинства він відчував неабияке зацікавлення дивними історіями та пророчими снами, про які мав звичку розповідати. Він називав себе психічно гіперсенситивним, а поважні статечні жителі старої комерційної дільниці вважали його просто диваком і не сприймали всерйоз. Майже ніколи не спілкуючись із людьми свого кола, він поступово став зникати з поля зору суспільства і тепер був відомий лише невеликій групі естетів із інших міст. Навіть у мистецькому клубі Провіденсу, який прагнув зберегти свій консерватизм, його вважали відлюдним химерником.

У день свого візиту, як повідомлялось у рукописі професора, скульптор без будь-якого вступу одразу ж попросив господаря допомогти йому розшифрувати ієрогліфи на барельєфі. Звернувся він якимось пишномовно, що виказувало в ньому схильність до зверхності, та не викликав симпатії. Не дивно, що мій дідусь висловився скептично, бо підозріла свіжість виробу свідчила про те, що все це не має жодного стосунку до археології. Заперечення юного Вілкокса справили на мого дідуся сильне враження, він їх запам'ятав і згодом відтворив письмово. Треба сказати, вони мали поетичний і фантастичний характер, що було дуже типовим для його бесід і, наскільки я міг переконатися надалі, взагалі були його характерною рисою.

– Певна річ, він зовсім свіжий, – заявив гість, – адже я зліпив його минулої ночі уві сні, де мені явилися дивні міста. А ці сни давніші, ніж споглядальний Сфінкс або оточений садами Вавилон.

Ось тоді він і почав свою химерну оповідь, що пробудила дрімотну пам'ять і викликала гарячу цікавість мого дідуся. Напередодні ввечері сталися незначні підземні поштовхи, проте вони були найбільш відчутними за останні роки в Новій Англії. Це дуже збудило уяву Вілкокса. Коли він ліг спати, то побачив дивовижний сон про величезні циклопічні міста з велетенських блоків моноліти, що стриміли до неба, розливи зеленої замуленої рідини, – все це було начинене таємничим жахом. Стіни та колони були вкриті ієрогліфами, а внизу, з якоїсь невизначеної точки, звучав голос. Власне і голосом він не був – хаотичне відчуття, яке лише силою уяви могло перетворитися на звук І, тим не менше, Вілкокс спробував передати його майже невимовним поєднанням літер – «Ктулху фгтагн».

Ця вербальна плутанина виявилася ключем до спогаду, який схвилював і засмутив професора Ейнджелла. Він допитав скульптора з науковою пунктуальністю і з шаленою зосередженістю взявся вивчати барельєф, над яким, не усвідомлюючи цього, під час сну працював юнак і побачив перед собою, коли прийшов до тями, змерзлий та одягнений у саму лише нічну сорочку. Як повідомив згодом Вілкокс, мій дідусь нарікав на свою старість, оскільки вважав, що саме вона не дозволила йому достатньо швидко розпізнати ієрогліфи та зображення на барельєфі. Багато з його запитань здавалися відвідувачеві цілком недоречними, особливо ті, які містили спроби якимось пов'язати його з різними дивними культурами, сектами чи спільнотами; Вілкокс із подивом сприймав неодноразові запевнення професора, що той збереже в таємниці його зізнання в приналежності до якоїсь із дуже поширених містичних або язичницьких груп. Коли ж професор Ейнджелл переконався в повному невігластві скульптора щодо будь-яких культових питань, так само, як і в царині криптографії, він став домагатися від свого гостя згоди повідомляти йому про зміст наступних своїх снів. Вони дійшли згоди, і після згадки про перший візит рукопис містив повідомлення про щоденні відвідини молодика, під час яких той розповідав про яскраві епізоди своїх нічних видів, де завжди з'являлися якісь жажливі циклопічні пейзажі з нагромадженнями темного каміння, що сочиться. Там завжди був присутній підземний голос або розум, який монотонно вигукував щось загадкове, що сприймалося органами чуттів, як цілковита нісенітниця. Два набори звуків, що зустрічалися найчастіше, описувалися буквосполученнями «Ктулху» і «Р'льег».

23 березня, зазначалось в рукописі, Вілкокс не прийшов; відвідини його помешкання засвідчили, що він став жертвою якоїсь невідомої лихоманки, і його перевезли до родинного будинку на Вотермен-стрит. Тієї ночі він лементував, розбудивши інших художників, котрі жили поблизу, і відтоді в його стані чергувалися періоди марення з повним безпам'ятством. Мій дідусь одразу ж зателефонував його сім'ї і з того часу уважно стежив за станом хворого, часто звертаючись за інформацією до офісу доктора Тобі на Теер-стрит. Вражений лихоманкою мозок хворого заселяли дивні марева, і лікар, котрий повідомляв про них, час від часу аж сіпався зі страху. Ці видива містили не лише те, про що колись розповідав юний Вілкокс, але все частіше згадувалися гігантські створіння, «в цілу милю заввишки», які ходили або незграбно пересувалися навколо. Жодного разу він не описав їх повністю та чітко, але ті уривчасті слова, які повторював доктор Тобі, переконали професора, що ці істоти, далекі, ідентичні з безіменними чудовиськами, яких юнак зобразив у своїй «скульптурі зі снів». Згадка про цей об'єкт, додавав лікар, завжди передувала настанню летаргії. Температура хворого, як не дивно, не надто різнилася від нормальної; проте всі симптоми вказували швидше на справжню лихоманку, ніж на розумовий розлад.

2 квітня близько третьої години Вілкоксу несподівано полегшало. Він сів у своєму ліжку, здивований перебуванням у будинку своїх батьків, і навіть не здогадувався, що ж відбувалося насправді й уві сні, починаючи з ночі 22 березня. Медик визнав його стан задовільним, і через три дні він повернувся до свого помешкання; проте більше нічим не міг допомогти професору Ейнджеллу. Всі сліди химерних снів цілком вивітрилися з пам'яті Вілкокса, і мій дідусь припинив записувати його нічні марення, бо упродовж тижня молодик пунктуально повідомляв йому абсолютно пересічні сни.

Тут перший розділ рукопису закінчувався, проте інформація, що містилася в уривчастих записах, давала додаткову поживу для роздумів, настільки багату, що лише мій вроджений скептицизм, що становив у той час основу моєї філософії, міг сприяти збереженню недовірливого ставлення до мистця. Ці записи описували сни різних людей і стосувалися саме того періоду, коли юний Вілкокс здійснював свої незвичайні візити. Схоже, що мій дідусь провів вельми ґрунтовні дослідження, опитуючи майже всіх своїх знайомих, до кого міг звернутися просто так, – про їхні сни, фіксуючи дати, коли їх бачили. Ставлення до його прохань, вочевидь, було різним, але загалом він отримав настільки багато відгуків, що жодна людина не впоралася би з ними самотужки. Вихідна кореспонденція не збереглася, однак нотатки професора були докладними та містили всі найважливіші деталі нічних видів. При цьому «середній клас» – типові представники ділових і громадських кіл, котрі за традицією вважаються в Новій Англії «сіллю землі» – давали майже без винятку негативні результати, хоча час від часу й серед них зустрічалися важкі, кепсько сформовані нічні видива, які завжди ставалися між 23 березня і 2 квітня, тобто в період гарячки юного Вілкокса. Науковці виявилися дещо схильнішими до афекту, хоча всього лиш чотири описи містили швидкоплинні пробіски дивних ландшафтів, а в одному випадку згадувалася наявність чогось аномального, що викликало страх.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.